

Få forfattere forskes der så meget i som Karen Blixen. Og få forfattere giver så store problemer med at forstå og sætte på almenbegreb. Blixens tekster er blevet kaldt nærmest alt – barokke, postmoderne, eksistentiale, romantiske, moderne med videre – og i en konstant strøm udkommer der afhandlinger, bøger, film og avisartikler om hende.

Alene spørgsmålet, om en Blixen-fortælling har en overgribende mening, er for mig at se det spørgsmål, der blotlægger den største skillelinje i Blixen-forskningen. Hvorfor disse store problemer med at forstå Blixen og denne evige fascination? Nok fordi hun er helt sin egen: En uudgrundelig blanding af ekstraordinært livsforløb, spændende personlighed, tætte sammenhænge mellem levnet liv og værk og hendes på én gang kompositorisk komplekse og komplekst kloge tekster.

Lektor og Blixen-forsker Ivan Z. Sørensen nye bog, *Blixens humor*, er nyeste skud på stammen af forsøg på at forstå og sætte Blixen på begreb. Og Sørensen forsøger sig godt tænkt: Igennem det i bred forstand humoristiske skal vi forstå Blixen og hendes forfatterskab. Blixen er blevet benævnt alt muligt, påpeger Sørensen, eksistentialist og kristen for eksempel, men fejlagtigt, skriver han, endda med udbræstegn: »men nej; humorist!«

Humoren hos Blixen er velkendt, men akademisk underbelyst, og den vinkel på forfatterskabet er givende. Både tekstlokalt og i større livsanskuelsessammenhænge. Og hun besang selv humor som livs- og tekst-kvalitet og elskede forfattere med humor.

Sørensen skelner med filosofen Harald Høffding mellem den lille og den store hu-

Humoren hos Blixen er velkendt, men akademisk underbelyst, og den vinkel på forfatterskabet er givende. Både tekstlokalt og i større livsanskuelsessammenhænge

mor. Den lille humor er den mere lokale joke, ironi, ordspil, sarkasme, sjofelhed med videre. Disse kan være lidt subtile hos Blixen, men de vrimer rundt omkring i hendes tekster – fra det frække – som når vi lige skal høre om en biperson i »Drømmerne«, at han forsvinder ud i Rom for at dyrke guden Priapus, som, det ekspliciteres ikke, har et enormt erigeret lem – til stikken til småborgerlig moral og religiøse dogmer og forskellige former for ironi i plottet, fortællerpositionen med videre. Sørensen får vist, hvordan humor præger Blixens fortællinger og også forbinder sig med større temaer.

Og så nærmer vi os den store humor, der angår en hel livsanskuelse. Her er det en bærende tese i Sørensen's bog, at Blixen er humorist i Kierkegaards forstand: Hun vender sig bort fra forestillingen om en hinsides evighed; hun er ikke imod religion, og hun elskede Kierkegaard, men hans kristne livsideal afviser hun til fordel for det, Sørensen kalder »refleksionens gebet«, det vil sige det at bevæge sig fra nuet og verdens lidelser til forståelse og indsigt på distancen – og så tilbage til livet i endeligheden, men nu bedre rustet.

Der kan også være smerte i humoren, og det er denne både leven nu og distancering – denne dobbeltbevægelse hos også læseren – Blixen skaber med sine fortællingers ironi, vildledning og så videre. »Humoren er saltet i Karen Blixens fortællinger,« skriver Sørensen og fortsætter: »Dens kraft grunder sig på princippet om, at man skal anskue situationen her og nu, inklusive sig selv og de andre, fra distancen.«

I et kapitel kobler han Blixens storytelleridé med Hannah Arendts tænkning og læsning af Blixen og begrunder, at Blixens storytelleridé netop handler om, at fortælleren kan løfte mennesket ud af sorg og virvar ved at skabe sammenhænge.

En vigtig dimension af den store humor og denne dyrkelse af det menneskelige liv hos Blixen er ifølge Sørensen, at mennesket hos Blixen lever i en moderne verden uden anden mening end den, individet selv skaber og vælger; der er hos Blixen, skriver han, »en accept af tilværelsens kontingen-

det vil sige fraværet af en på forhånd givet mening,« og »det er op til den enkelte selv at gøre den meningsfuld.«

I et kapitel om forholdet mellem Blixen og Brandes er det hele denne modernitetssammenhæng, der former fremstillingen. Her er Brandes den, der ikke kan lide det hos Blixen, han opfatter som romantikkens og det modernes idégods og vilde veje: Jegets opløsning, splittelse og kontingen- serfaring, som kunstnerisk udmønter sig i illusionsbrud, æskesystemer, uklarhed, ironi og så videre.

Sørensen's bog indeholder nye indsigter og en stor viden om Blixens liv og forfatterskab. Og så viser han sig igen som den mestertlige fortolker af Blixen, som vi for eksempel også så i hans og Ole Tøgebys *Omvejene til Pisa* (2001), der afdækker den meningsmassige sammenhæng i »Vejene omkring Pisa«. I en læsning af Blixens »Alkmene« gentager han denne grundige afdækning, blandt andet ved at fortolke en reference til Perdita i Shakespeares *The Winter's Tale*, som forskningen mig bekendt aldrig har forstået.

Sørensen's overordnede begrebsliggørelse af Blixen er dog ikke helt overbevisende. Er mennesket så selvregulerende og livet så meningsfrit hos Blixen? Er hun så moderne, og er det humoristiske så primært? Sørensen kan kun have held med at gøre humor til det primære ved at strække begrebet vidt og lade det dække både livsanskuelse og alverdens træk som ironi,

kritik, det overraskende og så videre. Men humorfokussen er frugtbar.

Jeg dykkede engang ned i, hvad der er sat af etiketter på Blixens tekster. Eksempler: gotiske (Aiken 1990), barokke (Engberg 1992, 1994 og 2000, Ekman 2002), klassicistiske (Ekman 2002), romantiske (Johannesson 1961, Langbaum 1964, Whissen 1973, Brostrøm 1971, Selboe 1989, Engberg 1994), naturalistiske (Wivel 1989), symbolistiske (Jørgensen 1993), moderne (Langbaum 1964, Juhl og Jørgensen 1981, Selboe 1996, Bøggild 2005, Olivarius 2005), modernistiske (Henriksen 1978, Madsen 1984, Rees 2005) og postmoderne (Kyndrup 1986 og 1994, Aiken 1990, Rostbøll 1996).

Læren er for mig at se, at forfatterskabet er så sammensat og særegent, at intet almenbegreb dækker det særligt godt. Den overordnede grund er nok, at hun på den ene side skriver på et livssyn og dybdesøgende om almenmenneskelige fænomener som erfaring, skæbne, identitetsdannelse med videre og samtidig gestalter det i et formsprog præget af eklekticisme, intertekstualitet, illusionsbrud, kinesiske æsker med videre, der giver et ironisk-uroeligt præg. Og siden i hvert fald Susan Aikens Blixen-disputats fra 1990 har der netop været et spænd i Blixen-receptionen mellem det tekstharmosierende og så påstande om »narrativ de-centering« (Aiken 1990), »en art dekonstruktiv poetik« (Engberg 1994) og »indre modsigelser« (Heede 2001). Sørensen træder lidt ureflektet ind på feltet og hævder, at Blixens æsker, selvrefleksion, illusionsbrud med videre udtrykker modernitetserfaringer (kontingens, »meningsfrihed«, »jeg-opløsning« og så videre).

Men er der så megen modernitetserfaring hos Blixen? Lad os tage hendes nok to mest behandlede fortællinger: I »Sorg-Agre«, som foregår i 1777 og er Blixens mest programatiske om hendes skæbnesyn, erkender Adam den normativitet, han står i, og at »Jeg skal blive her«, som han siger til sin onkel, på sin families herregård og videreføre slægten.

I »Drømmerne«, der foregår fra 1830 og frem, skyldes Pellegrinas identitetskrise næppe modernitetsforhold, men mænd, der på forskellig vis svigter hende. Der er mening og præmissen uden for individet, som individet ikke bare kan leve udenom. Det er det, der er kernen i hendes menneskelige begreb om skæbne: Den er et samspil mellem ydre omstændigheder og individets reageren. Mennesket er udleveret og uden radikal frihed. Fransk eksistentiale er mig fremmed, sagde Blixen til en norsk avis i 1946. I 1961 sagde hun meget pointeret til Le Figaro, at hun tror på Gud.

Og al uroen, ironien og det læserforvirrende? De har da et moderne skær, men de udtrykker også et mere tidløst syn på menneskets erkendelse som fejlbarlig og foreløbig, og forvirringen er også drevet af hendes poetik: Kunst skal sætte fantasien og erkendelsen i svingninger. Lige som det lagen i hendes poetologiske »Det ubeskrevne Blad«, der efter en bryllupsnat stadig er hvidt.

Blixen er mindst lige så tidløs og umoderne som moderne. Men Sørensen har ikke desto mindre skrevet en rig og stærk bog, der gør os langt klogere på, at og hvordan det humoristiske i bred forstand former Blixens univers.